

(Báo kính cảnh giới – bài 43)

KẾT QUẢ CẨM ĐẠT

- Cảm nhận được vẻ đẹp độc đáo của bức tranh ngày hè và tâm hồn yêu thiên nhiên, yêu đời, yêu nhân dân, đất nước của Nguyễn Trãi.
- Thấy được đặc sắc nghệ thuật của thơ Nôm Nguyễn Trãi : bình dị, tự nhiên, đan xen câu lục ngôn (sáu chữ) vào bài thơ thất ngôn (bảy chữ).

TIỂU DẪN

Quốc âm thi tập gồm 254 bài, là tập thơ Nôm sớm nhất hiện còn. Với tập thơ này, Nguyễn Trãi là một trong những người đặt nền móng và mở đường cho sự phát triển của thơ tiếng Việt. Về nội dung, Quốc âm thi tập phản ánh vẻ đẹp con người Nguyễn Trãi : người anh hùng với lí tưởng nhân nghĩa, yêu nước, thương dân ; nhà thơ với tình yêu thiên nhiên, quê hương, con người, cuộc sống,... Về nghệ thuật, thể thơ thất ngôn Đường luật của Trung Quốc đã được Nguyễn Trãi sử dụng thuần thục như một thể thơ dân tộc, có khi chen vào chỗ thích hợp một số câu lục ngôn (câu sáu chữ).

Quốc âm thi tập được chia thành bốn phần : Vô đê, Môn thì lệnh (Thời tiết), Môn hoa mộc (Cây cỏ), Môn cầm thú (Thú vật). Phần Vô đê gồm toàn thơ không có tựa đề, nhưng được sắp xếp thành một số mục : Ngôn chí (Nói lên chí hướng), Mạn thuật (Kể ra một cách tản mạn), Tự thân (Tự than), Tự thuật (Tự nói về mình), Báo kính cảnh giới (Guồng báu răn mình),... Mục Báo kính cảnh giới có 61 bài, Cảnh ngày hè là bài số 43.

VĂN BẢN

Rồi⁽¹⁾ hóng mát thuở ngày truồng,
Hoè lục đùn đùn tán rợp giuong⁽²⁾.
Thạch lựu hiên còn phun thức đỗ⁽³⁾,
Hồng liên trì đã tiên mùi hương⁽⁴⁾.
Lao xao chợ cá làng ngư phủ⁽⁵⁾,
Dắng dỗi cầm ve lầu tịch dương⁽⁶⁾.
Dẽ có Ngu cầm đàn một tiếng⁽⁷⁾,
Đàn giàu đủ khắp đời⁽⁸⁾ phuong.

(Theo *Hợp tuyển thơ văn Việt Nam*, tập II –
Văn học thế kỉ X – thế kỉ XVII, Sđd)

HƯỚNG DẪN HỌC BÀI

- Trong bài thơ có nhiều động từ diễn tả trạng thái của cảnh ngày hè. Đó là những động từ nào, trạng thái của cảnh được diễn tả ra sao ?
- Cảnh ở đây có sự hài hoà giữa âm thanh và màu sắc, cảnh vật và con người. Anh (chị) hãy phân tích và làm sáng tỏ.
- Nhà thơ đã cảm nhận cảnh vật bằng những giác quan nào ? Qua sự cảm nhận ấy, anh (chị) thấy Nguyễn Trãi là người có tấm lòng như thế nào đối với thiên nhiên ?
- Hai câu thơ cuối cho ta hiểu tấm lòng của Nguyễn Trãi đối với người dân như thế nào ? Âm điệu câu thơ lục ngôn (sáu chữ) kết thúc bài thơ khác âm điệu những câu thất ngôn (bảy chữ) như thế nào ? Sự thay đổi âm điệu như vậy có tác dụng gì trong việc thể hiện tình cảm của tác giả ?

(1) *Rồi* : ở đây là rõi rajo.

(2) *Lục* : màu xanh ; *hoè lục* : màu xanh cây hoè ; *tán rợp giuong* : tán giuong lên che rợp.

(3) *Thức* (từ cổ) : màu vè, dáng vè. Ý cả câu thơ : cây thạch lựu ở hiên nhà đang phun màu đỗ.

(4) *Tiễn mùi hương* : ngát mùi hương (*tiễn* : từ Hán Việt, có nghĩa là dư ra). Ý cả câu thơ : sen hồng trong ao đã ngát mùi hương.

(5) *Làng ngư phủ* : làng chài lưới.

(6) *Dắng dỗi* (từ cổ) : có nghĩa là inh ỏi. *Cầm ve* : tiếng ve kêu như tiếng đàn. *Lầu tịch dương* : lầu (nhà cao) lúc mặt trời sắp lặn.

(7) *Dẽ có* : lẽ ra nên có. *Ngu cầm* : thần thoại Trung Quốc kể rằng hai triều vua Đường Nghiêu và Ngu Thuấn là hai triều đại lí tưởng, xã hội thanh bình, nhân dân hạnh phúc. Riêng vua Ngu Thuấn có khúc hát *Nam phong*, trong đó có câu : *Nam phong chi thì hể khả dĩ phụ ngô dân chi tài hể* (Gió nam thuận thì có thể làm cho dân ta thêm nhiều của). *Ngu cầm* là đàn của vua Ngu Thuấn. Ý cả câu : Hãy để cho ta có đàn của vua Thuấn để đàn một khúc *Nam phong*.

(8) *Đời* : nhiều.

5. Cảm hứng chủ đạo của bài thơ là gì ?

- Lòng yêu thiên nhiên.
- Lòng yêu đời, yêu cuộc sống.
- Khát vọng về cuộc sống thái bình, hạnh phúc cho nhân dân.

Từ việc lí giải cách lựa chọn của mình, anh (chị) hãy làm nổi bật vẻ đẹp tâm hồn Nguyễn Trãi qua bài thơ.

GHI NHỚ

Bài thơ tả cảnh ngày hè cho thấy tâm hồn Nguyễn Trãi chan chứa tình yêu thiên nhiên, yêu đời, yêu nhân dân, đất nước. Câu thơ lục ngôn cuối bài ngắn gọn, thể hiện sự dồn nén cảm xúc của cá bài thơ.

LUYỆN TẬP

1. Cảm nhận của anh (chị) về vẻ đẹp của thiên nhiên và tâm hồn Nguyễn Trãi qua bài thơ.
2. Học thuộc bài thơ.